

KAKO JE PRIVATIZACIJA SPASILA HRVATSKU

Borislav Škegro

Konferencija
„Izazovi dugoročnog razvitka Hrvatske u konkurentnom
okruženju“

Zagrebačka škola ekonomije i menadžmenta

18. lipnja 2007.

Već će i sam naslov ove kratke rasprave izazvati brojne i burne reakcije i neslaganja. Velikim dijelom i zbog toga što je prevladavajuća percepcija učinaka privatizacije provedene u Republici Hrvatskoj od uspostave suverenosti pa sve do današnjeg vremena, iako u osnovi duboko neistinita, upravo suprotna naslovu. Nije pretjerivanje ako se kaže da je ona doslovno poražavajuća, optužujuća, pa čak i ponižavajuća za sve sudionike tog procesa.

Podsjetimo se. «Pljačka stoljeća», ratni zločin koji ne smije zastariti i čije sudionike treba pozatvarati, ekonomska katastrofa koja je nanijela više štete Hrvatskoj od četničkih razaranja, tajkunizacija, pretvorbeni kriminal, privatizacijska grabež, kriminalna pretvorba i privatizacija u kojoj je nestalo 500,000 radnih mjesta, rasprodaja obiteljskog srebra, nezakonito bogaćenje 200 odabranih politički podobnih obitelji, pretvorbena-privatizacijska otimačina onoga što su generacije stvarale, prepuštanje bankarskog sustava strancima koji kreditiraju isključivo uvoz svojih automobila a zatiru domaću proizvodnju i radna mjesta, svjesna i smišljena izolacija Hrvatske kako bi se njene građane lakše pljačkalo, i kao točka na «i», proces za koji je Ured za državnu reviziju utvrdio da je u preko 90% slučajeva bio nezakonit, itd, itd.

Ovo je samo kraći izbor iz stotina isključivo negativnih epiteta koji se u javnosti pripisuje privatizaciji i njenim protagonistima u Hrvatskoj. Negativne ocjene su ponavljane toliko često i glasno da je gotovo uspostavljena ekvivalencija između privatizacije i kriminala. Do te mjere da sam nedavno na Hrvatskom radiju čuo mladu novinarku kako izgovara sljedeću rečenicu: «Jučerašnja drska oružana pljačka poslovnice FINE samo je najnoviji primjer pretvorbe u Republici Hrvatskoj ... «?!! Niže se ne može pasti, zar ne? Pretvorba (u značenju privatizacija) je u stvari isto što i kriminal, čiji je tek jedan od pojavnih oblika i oružana pljačka.

Ne propitujte sumnjičavo stupanj obrazovanja ili IQ spomenute mladahe novinarke. Ona je zasigurno pristojno obrazovana i barem prosječnog kvocijenta inteligencije. Problem je u tome što je cijeli svoj kratki profesionalni život slušala i čitala o pretvorbi i privatizaciji isključivo u značenju kriminala koji «pravna država tek treba procesuirati i sankcionirati». A kako nam je pravosuđe, opće je mišljenje, bilo duboko korumpirano i politički dirigirano, je li, onda nije nikakvo čudo što «pretvorbeni zločinci», kao i oni koji su im to omogućili, još uvijek nisu iza rešetaka. «Ali kada mi, koji nemamo niti jedne dionice i koji nismo uopće sudjelovali u pretvorbi, uskoro dođemo na vlast ....» - i danas je moguće čuti iz velikih političkih stranaka.

No, da li je sve bilo baš tako kako sam samo citirao i tek sažeo u ovom kratkom uvodu? Ako nije, otkuda ove katastrofalno negativne ocjene? Ako je pak uistinu bilo tako, kako je Hrvatska uopće preživjela? I kako to da je njeno gospodarstvo uvijek isticano kao jači adut na putu prema članstvu u EU i NATO? Koja je uloga medija i posebice njihovog politički ili interesno pristranog dijela u stvaranju opisane slike? A politika, koliko je ona bila nepristrana i poštena u ocjenjivanju pretvorbe i privatizacije? Kako se hrvatska privatizacija nosi sa onom u sličnim tranzicijskim državama? Da li je ona i koliko ispunila osnovne ciljeve? Konačno, što su o svemu rekli domaći profesionalni ekonomisti i što pokazuju njihova znanstvena istraživanja na temu pretvorbe i privatizacije?

Osnovna je svrha ovog kratkog osvrtu pokušaj otvaranja smirene, argumentirane i na činjenicama zasnovane stručne rasprave o privatizaciji i značaju privatnog sektora u suvremenom hrvatskom gospodarstvu. Ništa više od toga. Nema iluzija o šansama da odmah uspijem u svojoj nakani, ni najmanje. Jednostavno mi je želja da se čuje i različito mišljenje, pa što bude. No prije toga, kratki podsjetnik na ulogu autora u spomenutim procesima. Moje subjektivne ocjene su, razumljivo, u velikoj mjeri rezultat ne samo čistih teoretskih promišljanja ili praktičnih analiza već i insajderskog uvida u probleme. Vrijeme je da ih javno podijelim sa drugima.

Krajem osamdesetih godina kao istraživač na Ekonomskom institutu Zagreb bio sam dijelom brojne skupine kolega ekonomista koji su u to vrijeme što više, što manje otvoreno isticali da je socijalizam općenito, pa i onaj jugoslavenski, samoupravni, postao najveća zapreka razvitku, da je slijepa ulica, te da ga je potrebno demontirati preko njegova dva oslonca – jednopartijske diktature i tzv. društvenog, u naravi partijskog vlasništva. Isto tako je bilo jasno da se Jugoslavija ne može održati, čim se njezine konstitutivne narode upita da slobodno izraze svoje mišljenje.

Prvim višestranačkim izborima, osamostaljivanjem, otporom agresiji i međunarodnim priznanjem Republika Hrvatska početkom 1992. godine dolazi u priliku da suvereno uređuje svoj razvitak. Krajem ratne 1991. godine bio sam jedan od urednika i autora dokumenta «Konceptija i strategija gospodarskog razvitka Republike Hrvatske» koji je Vlada RH naručila od EIZ. Taj dokument je gotovo u neizmjenjenoj formi postao osnova ekonomskog djelovanja Vlade 1992/1993 godine. U njemu je i jasno izražen stav o vlasništvu i potrebi brze i široke privatizacije. Bez obzira na okupiranost trećine teritorija, ratnu situaciju i još uvijek nestabilan međunarodni položaj.

U proljeće 1993. postajem potpredsjednik Vlade RH za gospodarstvo i automatizmom zakona ujedno i predsjednik upravnog odbora Hrvatskog fonda za privatizaciju, sve do izmjena zakona 1996. Nakon kratke pauze, u rujnu 1997. ponovo postajem član tog UO, ovaj put kao ministar financija. UO HFP-a je donosio sve važnije odluke o privatizaciji, osim za poduzeća koja su zakonom bila izuzeta (HPT,

INA, HEP, HŽ, HŠ i slična). Paralelno s tim formalnim aktivnostima, daleko važnije, sudjelujem ili izravno vodim neke od najvećih privatizacijskih projekata – Nikola Tesla, Pliva, HT, PBZ.

Nakon smjene vlasti 2000. godine bio sam i zbog toga čest gost u policijskim postajama i kod istražnih sudaca (17 puta) s rezultatom – niti jedne prijave, čak ni prekršajne! Nakon toga, u dvije i po godine rada u Varteksu gledao sam svakodnevno kako stvarno funkcionira «poluprivatizirana» bivša društvena tvrtka disperzirane i nejasne vlasničke strukture, djelujući u nesmiljenoj konkurenciji sa cijelim svijetom. Od ljeta 2003. do danas partner sam u jedinom hrvatskom investicijskom fondu rizičnog kapitala koji je do sada pokrenuo četiri nove kompanije i dokapitalizirao jednu postojeću.

Umišljam dakle da sam temeljem nekih elemenata iz životopisa dovoljno kvalificiran za temu o kojoj pišem. Pa krenimo s pokušajem odgovora na gore izrečena pitanja o karakteru privatizacije u Hrvatskoj.

1. Privatizacija u Republici Hrvatskoj, kako je provedena u razdoblju 1991-2007. godine, dala je bitno pozitivan i presudan doprinos dugoročnom gospodarskom i društvenom razvitku. Provođena većim dijelom u nezamislivo nepovoljnom okruženju ratnih razaranja, enormnog fiskalnog napora za potrebe rata, nesigurnosti u pogledu međunarodno-pravnog raspeta raspada SFRJ, raspada tradicionalnih tržišta, nepostojanja institucija, mehanizama i pravnog okvira suvremenog tržišnog gospodarstva, sa snažno prisutnom nasljeđenom svijesti tipa «radnička klasa je sve ovo stvorila», i dodatnim povećanim stupnjem solidarnosti sa ratnim stradalnicima, nemavši u najvećem broju slučajeva opciju odgađanja do povoljnijih vremena, i suočena sa gotovo 3,000 pravnih subjekata kao predmeta, privatizacija je u Hrvatskoj provedena zadivljujuće uspješno i učinkovito. Ova ocjena stoji još i više kada je sa izvjesne povijesne distance uspoređujemo sa privatizacijom u drugim državama, koja se odvijala u daleko povoljnijim okolnostima i uz stostruko veću zainteresiranost stranog kapitala tijekom 90-tih godina.

2. Katastrofalno negativne ocjene privatizacija je (ne samo u Hrvatskoj) zaslužila najvećim dijelom kao plod političkog nadmetanja i politikantske manipulacije u borbi za vlast. Kako je u devedesetim godinama prošlog stoljeća bilo politički neučinkovito i nesvršishodno napadati HDZ na glavnim pitanjima - borbe za slobodu i suverenost, ili kasnije na pitanjima makroekonomske stabilnosti, privatizacija se nametnula kao najlogičniji izbor. Taj izbor je zadovoljavao nekoliko potreba istovremeno. Prvo, zadržim ideološkim protivnicima privatnog tržišnog gospodarstva svaka je mrlja na privatizaciji bila melem na ranu i produženje sna o mogućnosti postojanja «besklasnog društva». Drugo, političkim pragmaticima i njihovim spin doktorima bilo je jasno da je svaki, pa i najmanji problem u vezi s privatizacijom moguće u javnosti višestruko uvećati zbog iznimne osjetljivosti najvećeg dijela populacije na socijalne razlike i socijalno stanje općenito. Treće, napadi na privatizaciju (ili pažljivo odabrane ciljeve unutar nje) odvlačili su pozornost sa fundamentalnih uzroka (i njihovih protagonista) kaosa koji je nova demokratska vlast naslijedila tih godina. Četvrto, privatni mediji (čija privatizacija nikada nije bila propitivana!) nisu propustili priliku za laku zaradu na uveličavanju, senzacionalističkom pretjerivanju ili pak notornom laganju glede privatizacije i njenih protagonista ili odgovornih političkih dužnosnika.

3. Nasuprot katastrofalnim domaćim ocjenama, privatizacija je omogućila gospodarski uzlet, koji se manjim dijelom osjetio već u devedesetim godinama, a većim dijelom tek posljednjih godina. To je bilo i za očekivati kada se uzmu u obzir samo uobičajeni i empirijski puno puta potvrđeni vremenski pomaci i kašnjenja s kojima pojedine reforme djeluju. Slikovito rečeno, i samo kao primjer, uzmimo današnje uspješno prikupljanje poreznih prihoda iznad očekivanja, koje iz godine u godinu ugodno iznenađuje ministre financija. Plod je to prije svega uspjeha privatnog sektora koji je nastajao prije 10-15 godina i rastao na zdravim osnovama. Ili, razmotrimo naš put prema EU i NATO. Na njemu je bilo i još uvijek ima puno problema. Sjetimo se nekih često spominjanih - nedovoljne slobode medija, nedovoljne suradnje s Haagom,

sporog povratka izbjeglica, korupcije, nefunkcionirajućeg pravosuđa, sporosti u reformama, ograničenja za strance u kupovini nekretnina, itd. Nikada, ali baš nikada nismo čuli da bi loša privatizacija ili njeni učinci bili zaprekom članstvu u EU. Upravo obrnuto, još uvijek nedovršena privatizacija (a ne tzv. «tajkunska rasprodaja u vrijeme kad su drugi s puškom u ruci u rovu branili Hrvatsku») spominjana je kao nešto što treba što prije apsolvirati. Nikada nismo čuli Bruxelles da nam makar i kao najmanju zapreku pridruživanju spominje osnovne gospodarske pokazatelje ili neprimjerenu raspodjelu društvenog bogatstva. Obrnuto, to je jedino čime smo se mogli pohvaliti. Voila! Ili ipak još nije vrijeme za ovaj uzvik?

4. Mediji su u sagi o privatizaciji bili sve, samo ne nevini i nepristrani. Vođeni što vlastitim motivima profita, koji je u medijima to veći što je navodni tuđi skandal ili pljačka veća, što služenjem pojedinim sudionicima međustranačkih ili unutarstranačkih obračuna, što navijanjem za neke natjecatelje kod konkretnih natječaja, uz sve to neki od njih umreženi sa suradnicima kojekakvih domaćih i stranih službi, i sami nastali u nedovoljno transparentnom procesu razvitka medijskih i poslovnih carstava, hrvatski su mediji (iako ne svi) krajnje neobjektivno i pristrano tretirali privatizaciju u Hrvatskoj. Tako su nastajale brojne iskrivljene slike, brojne izmišljotine, koje su bile to razornije što su bile apsurdnije. Spomenuti ću samo dvije.

Gotovo kao apodiktički stav danas ćete od mnogih ljudi čuti priču o tobožnjem programu HDZ-a i predsjednika Tudjmana o uspostavljanju 200 bogatih obitelji kao poželjnom ishodu hrvatske privatizacije. Već sam naveo da sam od 1993 do 2000 bio u samom vrhu vlasti. Nikada u tih osam godina nisam ni od koga u vlasti, a pogotovo ne od Franje Tudjmana, čuo nešto makar i samo slično spomenutoj tezi. Da ne govorim da ni u ludilu ne bih mogao sudjelovati u takvom nečemu. Pišući ovaj osvrt, ne vjerujući do kraja čak ni vlastitom sjećanju, koje možda ima značajke selektivnosti, intervjuirao sam na ovu temu petero ljudi - dva bivša premijera iz tog razdoblja, zatim dva najbliža politička suradnika pokojnog predsjednika i jednog istaknutog bivšeg

dužnosnika «onih službi». Pitao sam ih – dobro, odakle priča o Tudjmanu i 200 obitelji? Ja to nikada nisam čuo. A vi? Iskreno, nakon toliko godina, recite - da li je to bio neki neobavezan razgovor uz kavu, ili je to bila neka šala, možda čak još jedan primjer nekakvog tajnog zločinačkog pothvata? Odgovor sviju bio je jednak – nikada za takvo što nisu čuli, osim kao podmetanje Tudjmanu i HDZ-u. Upravo suprotno, podsjetili su me, Tudjman se zalagao za podjelu dionica stradalnicima, kupnju po povlaštenim uvjetima zaposlenima i ranije zaposlenima, promovirao je tzv. narodni kapitalizam u kojem će vlasnički participirati milijuni građana. Svejedno, u procesu tzv. detudmanizacije nastala je i fama o projektu «200 obitelji» (naravno, pripadnika HDZ-a).

Godine 2000. tada nova koalicijska Vlada nije znala odgovoriti ništa konkretnije o tome, iako je bila izrijekom i formalno, naravno kaptivno, pitana od zastupnika u tadašnjem Hrvatskom Saboru. Dovoljno je bilo o tome pričati u izbornoj kampanji. Mnogi su nasjeli. Nažalost, i tim gore po privatizaciju općenito.

Drugi primjer je moj vlastiti. Godinama me se u medijima optuživalo da sam prikriveni (su)vlasnik jedne poznate zagrebačke kompanije, nedavno prodane poznatoj multinacionalnoj kompaniji. Brojni su nadobudni novinari-istraživači uludo utrošili vrijeme tražeći izravne ili neizravne dokaze mog vlasništva. Na svoju žalost i na moju štetu, nikakve mi dionice nisu pronašli. Kada sam već stigmatiziran kao vlasnik, da barem „keširam“ nešto.... No priča o mojim mljekarskim dionicama i dalje živi. Otiđite na bilo koji od web-foruma na te teme, pa se uvjerite sami.

5. Medijsko blaćenje privatizacije silno su pomogli (i platili) zainteresirani potencijalni kupci. Konkurente je trebalo medijski ocrniti, a provoditelje nadmetanja unaprijed proglasiti korumpiranima ili politički pristranima. U živom mi je sjećanju natječaj za prodaju većinskog paketa dionica jednog manjeg kapaciteta za preradu mesa. Bila su tri ponuđača. Svaki od njih je onu drugu dvojicu, čak i u svojim službenim ponudama prokazivao kao prikrivene «srbočetnike», a sebe isticao kao

udругu domoljuba i socijalno osjetljivih ljudi. Pa vi izaberite ... Naravno, «artiljerijska priprema» napada počela je davno prije u nezavisnim medijima. Tako da su svo troje barem u nekim novinama bili proglašeni kriminalcima bliskim tadašnjoj vlasti, naravno. Nakon takve „pripreme“ nama nije preostalo ništa drugo nego izabrati jednoga od navodnih kriminalaca!

6. Politika je, već je spomenuto, bila glavni motivator i cilj stvaranja katastrofalne slike o privatizaciji. U prvoj fazi oštrica napada bila je usmjerena na tobožnju želju HDZ-a da sve zadrži u državnim (vlastitim) rukama. Tijekom 1993. godine saborske rasprave su optuživale Vladu i HFP da kočanjem privatizacije i centralizacijom moći žele upravljati svime u Hrvatskoj. Čak se insinuiralo da zbog toga propuštamo vlakove za EU. Kasnije je, kako je proces privatizacije ipak odmicao, kritika o sporoj privatizaciji preko noći zamijenjena upravo suprotnom – sve je rasprodano tajkunima i strancima, prodaju se samo profitabilna poduzeća i monopoli, «a HŽ nitko ne kupuje niti želi». Vrhunac je nastupio donošenjem Zakona o reviziji pretvorbe i privatizacije i davanjem naloga Uredu za državnu reviziju da «revidira» gotovo sve pretvorbe i privatizacije, a posebno neke, suspendirajući brojne zakone koji inače reguliraju poslovanje trgovačkih društava, državnih tijela, ignorirajući postojeće odredbe koje se odnose na sve kaznene i prekršajne odgovornosti ... Ured je to i učinio, jedino kako je i mogao, formalistički i pod snažnim političkim pritiskom i unaprijed zadanim očekivanjima javnosti. Kada su počeli izlaziti s prvim nalazima, u političkoj areni je svaki, pa i najbezazleniji formalni propust, bez ikakvog utjecaja na kvalitetu procesa, stavljen u skupinu «nezakonito». Tako se došlo do željenog rezultata – netko je stavio državni pečat na unaprijed zadanu lažnu optužbu o kriminalnoj privatizaciji «u više od 90% slučajeva».
7. Međunarodne usporedbe su nezahvalne. Ipak, kada se pogledaju rezultati privatizacija u susjednim naprednim zemljama, danas članicama EU, poput Mađarske, Češke, Slovačke, Poljske, Slovenije, Litve, Letonije i Estonije, vidjet će se da Hrvatska ne odstupa od prosjeka, kako po količini tako po «kvaliteti»

obavljenog procesa. Ta ocjena vrijedi čak i kada ne uzimamo u obzir nužnu korekciju za izuzetno nepovoljne okolnosti u kojima se naš proces odvijao. U ratu i bez stranog kapitala, čak i bez pomoći stručnjaka kojima su njihove tvrtke ili institucije zabranjivale putovati u Hrvatsku u to vrijeme. U Hrvatskoj neke od najnapadanijih privatizacija (primjerice prva faza HT-a) dobile su međunarodna priznanja uglednih institucija (Euromoney) za transparentnost i učinkovitost! Prisjetimo se, Pliva je 1996. godine bila prva i dugo godina jedina kompanija iz navedene skupine zemalja koja je izlistana i na londonskoj burzi. MMF nije imao bitnih primjedbi na privatizaciju u Hrvatskoj. Svjetska banka ih nije imala. EBRD ih nije imao. S&P, Moody's ih nisu imali. Što ćemo iz toga zaključiti?

8. Što su bili ciljevi privatizacije i kako su oni ostvareni? Možda se i u odgovoru na ovo pitanje krije dio objašnjenja za stvorenu nepovoljnu sliku. Svaki reformski zahvat načelno ima iste ciljeve – bolji život za sve građane kao rezultat veće proizvodnje i dugoročno održive što veće zaposlenosti i međunarodne konkurentnosti. Tako nekako. Deklarirano je to i za privatizaciju. Pri tome je kod nas došlo do nedopustivog i suštinski duboko pogrešnog brkanja dvaju vremenski paralelnih procesa – procesa privatizacije i procesa duboke krize u koju su već ranije neizbježno zapala gotovo sva bivša društvena poduzeća. Podsjetimo se samo da je buđenje inflacije u bivšoj SFRJ započelo početkom sedamdesetih, da je osamdesetih bjesnila hiperinflacija, gospodarski rast je praktički nestao, nezaposlenost je skrivana u neefikasnim poduzećima s viškom radnika, a kao posljedica tih trendova realne su investicije i u bivšoj SFRJ i u Hrvatskoj počele padati još davne 1974. godine, 16 godina prije dolaska HDZ-a na vlast u Hrvatskoj! Otud tehnološko zaostajanje. To što je neka Prvomajska, ili Jedinstvo, ili Đuro Đaković, ili TLM izgubio devedesetih čak i ona «meka» tržišta bivšeg socijalističkog, klirinškog lagera, pored gubitka tržišta ostatka Jugoslavije, nije imalo nikakve, ama baš nikakve veze sa procesom pretvorbe i privatizacije. Njihovi problemi bi bili jednaki, ako ne i veći, da su ostali u društvenom vlasništvu. To što je «Nikola Tesla» do 1991. izvezio stariju prerađenu Ericssonovu

tehnologiju na tržište bivšeg SSSR-a samo zato što Ericsson to nije mogao izravno, i što nakon pojavljivanja Ericssona (ali i Alcatela, Siemens, Lucenta, Samsunga, ...) izravno u Moskvi 1992. godine Tesla nije imao šanse prodati iste proizvode, opet nije imalo nikakve, ama baš nikakve uzročno-posljedične veze sa pretvorbom i privatizacijom. Optuživati stoga pretvorbu i privatizaciju za smanjenja zaposlenosti, uzrokovana navedenim gubicima tržišta, krajnje je nekorektno, u osnovi pogrešno, a s moralnog stajališta degutantno. Nažalost, brojni su primjeri kada su izgubljena radna mjesta uslijed gubitka tržišta, a optužena je bila «HDZ-ova pretvorba i privatizacija». Pa čak i za svih navodnih 500,000 radnih mjesta. Naivna i djetinjasta očekivanja nekih, a pokvareno podmetanje drugih stavili su privatizaciji nemoguć zadatak – da u kratkom roku, takoreći odmah, nadoknadi sve zablude i neučinkovitosti socijalizma. Ako to ne uspije, privatizacija je promašaj. Znamo da nije bilo tako.

9. A što su na sve ovo rekli domaći nezavisni ekonomisti? Što pokazuju njihova znanstvena istraživanja? Nažalost, njihov glas se gotovo i ne čuje. Ozbiljnih empirijskih, na brojkama zasnovanih znanstvenih istraživanja koja bi uzimala u obzir i mjerila pojedinačne doprinose svih bitnih čimbenika za vrijeme procesa privatizacije jednostavno nema. Stoga ih treba napraviti. Tek tada će rasprave o bivšim i budućim privatizacijama imati smisla, tek tada, kada izađu iz sfere nabacivanja blatom za postizanje političkih poena.

Završavajući ovu kratku raspravu navest ću i sljedeće.

Prvo, notorno je da je i pri privatizacijskim transakcijama bilo uobičajenih, kako po stupnju, tako i po obliku, nezakonitih postupaka. Ni više ni manje nego kod državnih natječaja za dobavu računala, izgradnju škola, ili dobavu lijekova i medicinske opreme, itd. Ni više ni manje nego kod svakodnevnih utaja poreza. Ni više ni manje nego kod zloupotreba državnih subvencija. Sve, ali baš sve, treba progoniti, bez iznimaka i bez posebnih tretmana.

Drugo, kritičari hrvatske privatizacije svjesno zaboravljaju stotine uspješnih primjera u kojima su doslovce stotine tisuća malih dioničara po povlaštenim uvjetima ostvarili svoje želje. Namjerno zaboravljaju Plivu, Kraš, Podravku, TDR, Dalekovod, IGH, Tankersku plovidbu, Atlantsku plovidbu, Nikolu Teslu, INU, HT, HUP Zagreb, i brojne slične.

Konačno, ponovimo još jednom i konstatirajmo sa zadovoljstvom da je hrvatsko gospodarstvo već odavno spremno za članstvo u EU, i da je bilo njen jak adut u pregovorima. Gospodarstvo u kojem dominira privatno vlasništvo nakon uspješno provedene privatizacije. O njenim brojnim problemima i otvorenim pitanjima trebali bi ubuduće više govoriti profesionalni ekonomisti, a manje političari i njihovi medijski eksponenti u prljavim izbornim kampanjama.